

جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت علمی

ریاست عمومی انسجام امور اکادمیک
ریاست انکشاف برنامه های علمی

پالیسی بازنگری برنامه های علمی

قوس ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۳ مقدمه
۴ تعریف اصطلاحات
۶ ۱. ایجاد وظی مراحل برنامه جدید علمی
۸ ۲. نظارت سالانه از برنامه‌های علمی
۹ ۳. بازنگری دوره‌یی برنامه‌های علمی
۱۱ ۴. تعلیق، ادغام و الغای برنامه‌های علمی

مقدمه

پالیسی بازنگری برنامه‌های علمی که توسط وزارت تحصیلات عالی تدوین شده است، سر از سال تحصیلی ۱۳۹۷ هجری شمسی به منظور بازنگری برنامه‌های علمی موسسات تحصیلات عالی مورد استفاده قرار می‌گیرد. پالیسی حاضر، فعالیت‌های موسسه تحصیلات عالی را در چهار بخش مورد پوشش قرار می‌دهد:

- ایجاد و تایید برنامه‌های علمی جدید
- نظارت سالانه از برنامه‌های علمی
- بازنگری دوره‌ای برنامه‌های علمی
- تعلیق، ادغام و الغای برنامه‌های علمی

هدف عمده این پالیسی، حصول اطمینان از روند فعالیت‌های علمی تمام موسسه‌های تحصیلات عالی در افغانستان در زمینه‌ی رایه برنامه‌های علمی مناسب، تأمین و بهبود کیفیت برنامه‌های علمی به گونه‌ی دوامدار و فراهم‌سازی زمینه تحصیلات عالی مبتکرانه و با کیفیت برای محصلان است.

این پالیسی به تمام موسسه‌های تحصیلات عالی دولتی و خصوصی فرستاده شده تا هر موسسه تحصیلات عالی از آن به عنوان یک رهنمود واضح برای موارد ذیل استفاده نماید:

- مدیریت از مجموعه برنامه‌های موسسه تحصیلات عالی و حصول اطمینان از رایه بهترین روش‌ها و تجربه‌های یادگیری به محصلان
- رایه اطمینان از روند تطبیق مجموعه برنامه‌های مطلوب علمی موسسه تحصیلات عالی به وزارت تحصیلات عالی

انتظار می‌رود تا این پالیسی برای مدت ۵ تا ۱۰ سال آینده مورد استفاده موسسه تحصیلات عالی قرار گرفته، در طول مدت یاد شده، موسسه تحصیلات عالی در زمینه تدوین نصاب و مدیریت مجموعه برنامه‌های علمی به استقلالیت اکادمیک دست یابد.

وزارت تحصیلات عالی سند طرزالعمل واضحی را انکشاف داده است که به منظور تطبیق لایحه حاضر توسط موسسات تحصیلات عالی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

تعریف اصطلاحات

- (۱) **برنامه علمی (دیپارتمنت/پوهنهی فارغ ده):** که منبهد به نام برنامه یاد میشود مجموعه یی از مضامین، پلان تطبیقی، پلان ارزیابی و منابع چون اعضای کادر علمی، تجهیزات و امکاناتی است که تخصص رشته یی را شکل داده، به دریافت سند و یا اعتبار اکادمیک منتهی می شود.
- (۲) **نظارت سالانه:** فعالیت رسمی سالانه است که توسط تمام دیپارتمنت های مربوط در یک مؤسسه تحصیلات عالی به منظور بررسی اثربخشی برنامه های علمی و تشخیص ساحاتی که ضرورت به پیشرفت دارد، انجام می شود.
- (۳) **بازنگری دوره یی:** فعالیت رسمی است که توسط مؤسسه تحصیلات عالی در هر پنج سال بصورت عادی یک بار به منظور ارزیابی پایداری، کیفیت و تطبیق معیارهای تعریف شده در هر برنامه علمی و تشخیص تغییرات لازم در برنامه های علمی اجرا می شود.
- (۴) **تعلیق:** روندی است که در آن برنامه علمی به دلیل مشکلات تشخیص شده برای زمان معین متوقف می شود. برنامه در حال تعلیق نمی تواند محصلان جدید را تا ختم زمان تعلیق جذب نماید. ممکن است، دوره مذکور مستلزم اتمام دوره تحصیلی محصلان بر حال باشد.
- (۵) **ادغام:** روندی است که در آن دو و یا چند برنامه علمی به دلیل داشتن تشابهات زیاد در اهداف آموزشی و نصاب، با هم تلفیق می شوند. ادغام برنامه ممکن است منجر به بستن یک یا چند برنامه گردد.
- (۶) **الغا:** روندی است که در آن یک برنامه علمی به دلایل مختلفی که قبلا تشخیص شده؛ هیچ اقدامی مثبتی صورت نگرفته باشد و یا هم دیگر به آن نیاز نباشد، بطور دایمی متوقف می گردد.
- (۷) **ساحه تطبیق پالیسی برنامه های علمی:** این پالیسی بعد از تصویب مقام وزارت تحصیلات عالی برای برنامه های ذیل قابل اجرا میباشد؛
 - برنامه های دوره لیسانس اعم از برنامه های شبانه و روزانه، موسسات تحصیلات عالی خصوصی و دولتی
 - برنامه های ماستری و دوکتورا موسسات تحصیلات عالی خصوصی و دولتی
- (۸) **کمیسیون بازنگری برنامه های علمی:** تشکیلی است که در چارچوب وزارت تحصیلات عالی به منظور نظارت از برنامه های علمی ایجاد گردیده، مطابق به طرز العمل جداگانه فعالیت می نماید. کمیسیون بازنگری برنامه های علمی عبارت اند از: معاونان علمی مؤسسه تحصیلات عالی دولتی

(کابل، پولی تخنیک، طبی کابل، تعلیم و تربیه شهید استاد ربانی ، هرات، شیخ زاید، ننگرهار، بامیان، کندز، بلخ و کندهار) و سه معاون علمی مؤسسه تحصیلات عالی خصوصی، رئیس ارتقای کیفیت و اعتباردهی، رئیس انکشاف برنامه های علمی که تحت ریاست معینیت علمی وزارت تحصیلات عالی فعالیت های خویش را تنظیم و پیش می برند.

۱. ایجاد و طی مراحل برنامه جدید علمی

طی سال‌های اخیر، وزارت تحصیلات عالی برنامه‌های علمی زیادی را در سکتورهای دولتی و خصوصی ایجاد کرده است. افزایش سریع این برنامه‌ها و متناسب به آن؛ رشد تعداد محصلان، روند حصول اطمینان از کیفیت این برنامه‌ها را به چالش‌های جدی مواجه نموده است. در این بخش، رهنمایی‌های لازم برای موسسه تحصیلات عالی که خواهان ایجاد برنامه علمی جدید اند، ارایه شده است.

۱٫۱ موسسه تحصیلات عالی می‌تواند برنامه جدید علمی را با رعایت معیارهای زیر پیشنهاد و طی مراحل کند:

الف: ضرورت ایجاد برنامه جدید بر مبنای نیاز سنجی دقیق

ب: اهداف آموزشی برنامه

ج: داشتن نصاب تحصیلی برنامه

د: داشتن کادر علمی و کارمندان

ه: امکانات فیزیکی

۱٫۲ در صورتی که موسسه تحصیلی یک سال قبل از درخواست ایجاد برنامه جدید، حداقل یکی از برنامه‌های آن از سوی وزارت تحصیلات عالی به حالت تعلیق و یا الغا قرار گرفته باشد، برای ایجاد برنامه جدید، واجد شرایط شمرده نمی‌شود.

۱٫۳ موسسات تحصیلات عالی که برنامه یا برنامه‌های خود را به تشخیص موسسه مربوطه به حال تعلیق قرار داده باشد، از امر ۱٫۲ فوق مستثنی است.

۱٫۴ حداکثر تعداد پیشنهادهای سالانه که یک موسسه تحصیلی برای ایجاد برنامه‌های جدید علمی برای وزارت تحصیلات عالی ارائه کرده می‌تواند، به وضعیت اعتباردهی آن بستگی دارد.

○ موسسه تحصیلات عالی از سال تاسیس تا رسیدن به مرحله نخست اعتبار دهی می‌تواند حداکثر دو برنامه را پیشنهاد کند.

○ موسسه تحصیلات عالی که در مرحله نخست اعتباردهی قرار دارد، حداکثر چهار برنامه جدید را پیشنهاد کرده می‌تواند.

○ موسسه تحصیلات عالی که در مرحله دوم اعتباردهی قرار دارد، می‌تواند حداکثر شش برنامه جدید را پیشنهاد کند.

○ موسسه تحصیلات عالی که در مرحله سوم اعتباردهی قرار دارد، می تواند حداکثر هشت برنامه جدید را پیشنهاد کند.

۱,۵ پیشنهاد موسسه تحصیلات عالی به منظور ایجاد برنامه های جدید توسط کمیون بازنگری برنامه های علمی مورد ارزیابی قرار گرفته و کمیون مذکور نتیجه ارزیابی پیشنهاد را به ریاست انکشاف برنامه های علمی وزارت تحصیلات جهت طی مراحل قانونی می سپارد.

۲. نظارت سالانه از برنامه‌های علمی

به منظور ترویج و نهادینه سازی فرهنگ بهبود کیفیت در پروسه متداول تطبیق برنامه‌های علمی، جهت حصول اطمینان از تأمین کیفیت آن؛ تمامی برنامه‌ها باید سالانه یک‌بار مورد نظارت و ارزیابی قرار گیرند.

۲,۱ نظارت سالانه از برنامه‌های علمی توسط کمیته متشکل از اعضای کادر علمی و یا آمرین دیپارتمنت‌های مربوط به پوهنخی اجرا شده، این کمیته توسط رییس و آمرکمیته ارتقای کیفیت پوهنخی مربوط نظارت می‌شود.

۲,۲ اهداف کلیدی پروسه نظارت سالانه قرار زیر است:

الف) نظارت و حصول اطمینان از تطبیق معیارهای کیفی و حفظ آن در روند یادگیری محصلان در سطح مطلوب و حصول اطمینان از تداوم بهبود کیفیت در برنامه‌های علمی و تشخیص ساحاتی که نیاز به بهبود دارند.

ب) تشویق و حمایت از نشر و گسترش نوآوری‌ها در تطبیق برنامه‌های علمی و تبیین موضوعات مربوط به دیپارتمنت، پوهنخی، مؤسسه تحصیلات عالی و وزارت تحصیلات عالی؛

۲,۳ نظارت سالانه از برنامه‌های علمی دربر گیرنده موارد زیر است:

- ناظران مواردی را که مربوط به بازنگری عملکرد کارمندان می‌شود با آنان شریک ساخته ، جهت پلان‌گذاری در انکشاف مسلکی و تدریسی همکاری‌های لازم با کارمندان صورت می‌گیرد؛
- تشخیص ساحاتی که مستلزم بهبود بوده، رایئه مشوره‌های لازم به آمرین دیپارتمنت‌ها و مسئولین برنامه‌ها به منظور دستیابی به معیارهای بلند تدریسی و حفظ آن؛
- رایئه معلومات در مورد ترفیعات علمی اعضای کادر علمی، لوایح و طرزالعمل‌های مربوط به منابع بشری.

۲,۴ مؤسسه تحصیلات عالی از اسناد و فورم‌های تدوین شده وزارت تحصیلات عالی به منظور نظارت سالانه از برنامه‌های علمی استفاده می‌نماید.

۲٫۵ پلان‌های عملیاتی و گزارش نظارت سالانه از برنامه‌های علمی می‌تواند به عنوان اسناد حمایتی ارزیابی خودی موسساتی در پروسه اعتباردهی وزارت تحصیلات عالی و یا موارد دیگر پروسه‌های تضمین کیفیت و اعتباردهی، مورد استفاده قرار گیرد.

۳. بازنگری دوره‌ی برنامه‌های علمی

بازنگری دوره‌ی برنامه‌های علمی یکی از پروسه‌های مهم ارتقای کیفیت در موسسه تحصیلات عالی بوده، شامل تمامی برنامه‌های فارغ ده در مقاطع لیسانس، ماستری و دکتورا می‌باشد.

۳٫۱ بازنگری دوره‌ی یک فرصت محسوب شده، به منظور به روزرسانی برنامه‌های علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد تا از نتیجه آن بتوان متقاضیان را از تامین کیفیت و معیارهای بلند کیفی آموزشی مطمئن ساخت.

۳٫۲ بازنگری دوره‌ی برنامه‌های علمی، جهت تأمین و ارتقای کیفیت در پروسه آموزشی و یادگیری بوده، از اهمیت بسزایی برخوردار است. این پروسه متعلق به اعضای کادر علمی مؤسسه تحصیلات عالی است که باید توسط آنان انجام شود.

۳٫۳ بازنگری دوره‌ی میزان مهارت و ظرفیت استادان و کارمندان را در زمینه آموزشی، بهبود بخشیده، آنان را در به روزرسانی روش‌های آموزشی و بازتاب مهارت‌های آموزشی آنان کمک می‌کند.

۳٫۴ تمامی برنامه‌های علمی باید در هر ۵ سال یک مرتبه مورد بازنگری قرار گیرند. در صورت نیاز به بازنگری دوره‌ی برنامه(های) علمی قبل از ۵ سال، معاون علمی می‌تواند آن را به شورای علمی مؤسسه تحصیلات عالی پیشنهاد کند.

۳٫۵ مؤسسه تحصیلات عالی جدول زمانی برای اجرای بازنگری دوره‌ی برنامه‌های علمی را ترتیب، به وزارت تحصیلات عالی اطلاع داده، برنامه‌هایی را که بیش از پنج سال فعالیت داشته باشند در اولویت قرار می‌دهد.

۶٫۳ بازنگری دوره‌ی جهت تطبیق قانون، مقرره‌ها و لوائح وزارت تحصیلات عالی و انطباق برنامه‌های علمی با نیازهای جامعه صورت می‌گیرد.

۳٫۷ گزارش بازنگری دوره‌ی برنامه‌های علمی باید حاوی موضوعات زیر باشد:

- اهمیت، ارزش و پایداری برنامه و ارتباط آن با پلان‌های علمی مؤسسه تحصیلات عالی
- کیفیت کلی آموزش، یادگیری و دستیابی به اهداف آموزشی و نتایج یادگیری.

۳,۸ بازنگری دوره یی شامل بخش‌های حمایتی نیز می‌گردد.

۳,۱۰ بازنگری دوره یی اطمینان می‌دهد که پلان‌های عملیاتی نظارت سالانه مورد تطبیق قرار گرفته اند.

۳,۱۱ گزارش و پیشنهادات ناشی از بازنگری دوره یی با همه جوانب شامل روند، منجمله اعضای کادر علمی و محصلان شریک ساخته می‌شود.

۳,۱۲ گزارش بازنگری دوره یی می‌تواند به عنوان اسناد حمایه وی پروسه ارزیابی خودی و بخشی از پروسه اعتباردهی موسسه تحصیلات عالی مورد استفاده قرار گیرد.

۴. تعلیق، ادغام و الغای برنامه‌های علمی

وزارت تحصیلات عالی و یا موسسه تحصیلات عالی مربوطه می‌تواند در مورد تعلیق، ادغام یا الغای برنامه‌های علمی بر مبنای موارد زیر تصمیم بگیرد:

- مشکلات کیفی برنامه
 - ارزیابی منفی برنامه در اثر پروسه بازنگری سالانه و یا دوره‌یی
 - نبود امکانات مادی و زیربنایی برای اجرای برنامه
 - کمبود منابع بشری (کادر علمی، کارمندان)
 - تخطی از قانون و مقررات تحصیلات عالی
 - عدم ضرورت به فارغان برنامه تحصیلی در بازار کار
 - موجودیت رشته‌های مشابه در موسسه تحصیلات عالی
 - عدم مطابقت رشته با پلان استراتژیک موسسه تحصیلات عالی
- پیشنهاد تعلیق، ادغام و الغای برنامه توسط کمیته ارتقای کیفیت موسسه تحصیلات عالی مربوطه مبتنی بر نتایج ارزیابی سالانه و بازنگری دوره‌یی صورت می‌گیرد. پیش از این که پیشنهاد تعلیق برنامه مورد نظر به وزارت تحصیلات عالی ارسال شود، توسط شورای علمی موسسه تحصیلات عالی مربوط تصویب می‌گردد.
 - تصمیم تعلیق، ادغام و الغای برنامه‌یی که از جانب وزارت تحصیلات عالی اتخاذ می‌شود باید بر مبنای ارزیابی و بررسی‌هایی باشد که توسط هیات مشترک ریاست ارتقای کیفیت و کمیسیون بازنگری برنامه‌های علمی انجام شده باشد.
- تصمیم نهایی در مورد تعلیق، ادغام یا الغای برنامه علمی طبق قانون از صلاحیت‌های شورای عالی وزارت تحصیلات عالی است.

تعلیق برنامه

- در صورتی که برنامهء مورد تعلیق قرار گیرد، موسسه تحصیلات عالی اجازه پذیرش محصلان جدید برای برنامه تعلیق شده را در سال تحصیلی بعدی ندارد. افزون برآن، وزارت تحصیلات عالی در مورد این که آیا برنامه تا ختم فراغت محصلان برحال، ادامه یابد و یا اینکه از بدیل دیگری استفاده شود، تصمیم میگیرد.
- برنامه یی که در حال تعلیق است، محصل در آن جذب شده نمیتواند.
- مسوولان برنامه تعلیق شده مکلف اند تا روند تدریسی و اداری محصلان موجود را تا فراغت شان تکمیل نمایند.
- در صورتیکه محصلان برنامه در حال تعلیق فارغ شده، ولی برنامه از تعلیق خارج نشده باشد این برنامه بعد از فراغت محصلان لغو است.
- لزوم دید، شرایط رفع تعلیق و آغاز مجدد برنامه را کمیسیون بازنگری برنامه های علمی وزارت تحصیلات عالی مشخص می کند. مؤسسه تحصیلات عالی باید اسناد و شواهد مربوط به نیاز رفع تعلیق و آغاز مجدد برنامه را پیش از رسیدن به مرحله لغو به وزارت تحصیلات عالی ارائه نماید.

ادغام برنامه/دیپارتمنت

در صورت مدغم شدن برنامه یا برنامه ها، امکانات(زیر بنایی، منابع بشری و تجهیزات) برنامه های مدغم شده با لزوم دید شورای رهبری موسسه مربوطه و منظوری کمیسیون بازنگری برنامه های علمی وزارت تنظیم می گردد.

الغای برنامه

استادان برنامه های علمی که به لغو تدریجی و یا لغو قطعی مواجه باشند، طبق قانون به رشته های مماثل تبدیل می گردند. الغای برنامه به دو روش ذیل صورت میگیرد:

۱. **لغو تدریجی:** محصلان جدید به این برنامه معرفی نگردیده و بعد از فراغت محصلان موجود، این برنامه لغو می گردد.
۲. **لغو قطعی:** محصلان برنامه های که به لغو قطعی مواجه گردیده باشند به رشته های مماثل تبدیل می گردند.